

Η «ΜΑΝΤΑΛΑ»

Η εμπειρία του «**εαυτού**» είναι «αρχετυπική» και παριστάνεται στα όνειρα και στα οράματα, με πολλές και διάφορες εικόνες που μπορούν όλες να ονομαστούν «αρχέτυπα του εαυτού». Γι αυτούς που δεν γνωρίζουν τη γλώσσα των ονείρων, αυτή η μεγάλη ποικιλία των εικόνων μπορεί να δημιουργεί σύγχυση, πρέπει όμως να θυμόμαστε πως, **το ασυνείδητο δεν έχει ποτέ τη σαφήνεια, που χρειάζεται να έχει η συνείδηση.**

Το «**παιδί**» είναι ένα τυπικό σύμβολο του «εαυτού» – συχνά ένα θεϊκό ή μαγικό παιδί, άλλοτε μια συνηθισμένη φιγούρα ή κι ένα χαμίνι. Η επανάληψη του θέματος του «παιδιού» μέσα στους μύθους και στη λαϊκή ποίηση, καθώς και η υψηλή θέση που κατέχει σε πολλές θρησκείες, και ιδιαίτερα στη Χριστιανική, ρίχνει αρκετό φως στη σημασία του, σαν σύμβολο του «εαυτού». Στο άλλο άκρο βρίσκουμε τη «**μορφή**» του «**Χριστού**» και του «**Βούδα**» που, κατά την άποψη του Γιούνγκ, *είναι οι υψηλότερα διαφοροποιημένες εκφράσεις του αρχετύπου του «εαυτού», στις οποίες έχει φτάσει ποτέ η ανθρωπότητα*¹.

Ο «εαυτός» μπορεί ακόμα να εμφανιστεί στα όνειρα σαν ένα «**ζώο**» ή ένα «**αυγό**». Εκφράζεται σαν μια «**ερμαφροδιτική μορφή**» (ένα φανερό σύμβολο «**πληρότητας**») ή πάλι σαν «**ένας δυσπρόσιτος θησαυρός**». Σ' αυτή την περίπτωση είναι, συχνά, ένα «**πετράδι**» (ειδικά ένα διαμάντι ή μαργαριτάρι), ένα «**λουλούδι**», ένα «**χρυσό αυγό**» ή «**σφαίρα**», ένα «**κύπελλο**».

Τα γεωμετρικά σχήματα, όπως ο «**κύκλος**», η «**ρόδα**», το «**τετράγωνο**» και οτιδήποτε **τετραπλό**, από τον «**σταυρό, με τα ίσα μέρη**» ως το πολύ πιο καθημερινό σύμβολο **τεσσάρων καρδιών σ' ένα πιάτο**, συχνά εμφανίζονται σαν σύμβολα του «εαυτού».

Αυτά τα ομοκεντρικά σχήματα είναι γνωστά, συχνά, σαν «**μαντάλα**». Η λέξη «μαντάλα» είναι Σανσκριτική και σημαίνει «μαγικός κύκλος», ο συμβολισμός της περιλαμβάνει όλα τα ομοκεντρικά διατεταγμένα σχήματα, ακτινικά ή σφαιρικά και όλους τους κύκλους ή τετράγωνα με κεντρικό σημείο. Είναι ένα από τα αρχαιότερα θρησκευτικά σύμβολα (το παλαιότερο γνωστό είναι η **«ρόδα του ήλιου»**) και το συναντάμε σ' ολόκληρο τον κόσμο. Στην Ανατολή, η «μαντάλα» (η μορφή της οποίας έχει τροποποιηθεί από την παράδοση) χρησιμοποιείται τελετουργικά από τη Λαμαϊκή και Ταντρική Γιόγκα σαν βοήθημα για την «ενατένιση». Υπάρχουν και Χριστιανικές «**μαντάλα**» που χρονολογούνται από τις αρχές του Μεσαίωνα και παριστάνουν «**τον Χριστό στο κέντρο με τους τέσσερις ευαγγελιστές**» και τα σύμβολά τους στα **σημεία του ορίζοντα**. Ιστορικά η «μαντάλα» χρησίμευε σαν ένα σύμβολο της φύσης της θεότητας, και ο σκοπός του συμβολισμού ήταν, αφενός η φιλοσοφική της μελέτη, αλλά και λόγος λατρείας.

Ο Γιούνγκ βρήκε πως το σύμβολο της «μαντάλα» εμφανίζεται αυθόρμητα στα όνειρα και τα οράματα πολλών ασθενών του. Η εμφάνισή της είναι ακατανόητη γι αυτούς, αλλά συνοδεύεται συνήθως από ένα έντονο

¹ Psychology and Alchemy, παρ. 22. «Μπορούμε να δούμε από τον όγκο και το περιεχόμενο των απόψεων που έχουν εκφραστεί για το Χριστό: συμφωνούν σε ασυνήθιστα υψηλό βαθμό με την ψυχολογική φαινομενολογία του εαυτού, παρά το γεγονός ότι δεν περιλαμβάνουν όλες τις απόψεις αυτού του αρχέτυπου».

συναίσθημα αρμονίας και ειρήνης. Ορισμένες φορές την «μαντάλα» τη ζωγράφιζαν ή τη σχεδιάζαν οπότε έπαιρνε μια αφηρημένη γεωμετρική μορφή και άλλοτε την έβλεπαν σαν ένα όραμα (ξύπνιοι ή σε όνειρο) ή την χόρευαν. Αν η ιδέα της χορευτικής μαντάλα ξαφνιάζει τον αναγνώστη δε χρειάζεται παρά να θυμηθεί τα πολλά παραδείγματα των τελετουργικών χορών, ή και των λαϊκών χορών, όπου οι χορευτές κάνουν κύκλο γύρω από ένα κεντρικό σημείο, αποσύρονται στις τέσσερις γωνιές και ξαναπροχωρούν προς το κέντρο.

Τα οράματα της «μαντάλα» μπορεί να έρθουν σαν αποτέλεσμα αυτού, που ο Γιούνγκ ονομάζει **«ενεργητική φαντασία»** και που είναι μια τεχνική:

«έντονης αυτοσυγκέντρωσης στα βάθη της συνείδησης που τελειοποιείται μόνο ύστερα από μακριά πρακτική».

Να ένα παράδειγμα από ένα όραμα όπως το είδε από μια άρρωστη γυναίκα:

«Ανέβηκα στο βουνό και έφτασα σ' ένα μέρος όπου είδα μπροστά μου μερικές κόκκινες πέτρες, επτά στην κάθε πλευρά και επτά πίσω μου. Στάθηκα στη μέση αυτού του τετραγώνου. Οι πέτρες ήταν επίπεδες σαν σκαλοπάτια. Προσπάθησαν να σηκώσω τις τέσσερις πέτρες που ήταν πιο κοντά μου. Κάνοντάς το αυτό ανακάλυψα πως οι πέτρες αυτές ήταν τα βάθρα από τέσσερις πέτρινες θεότητες που ήταν θαμμένες ανάποδα στη γη. Τα ξέθαψα και τα τοποθέτησα γύρω μου έτσι ώστε να στέκομαι στη μέση τους. Ξαφνικά έσκυψαν το ένα προς το άλλο, έτσι που τα κεφάλια τους άγγιξαν σχηματίζοντας ένα είδος τέντας πάνω μου. Εγώ έπεσα κάτω λέγοντας: «Αν είναι να πέσετε πάνω μου, κάντε το! Κουράστηκα πια!» Τότε είδα πως πιο κει είχε σχηματιστεί ένα δαχτυλίδι φωτιάς που περικύκλωνε τους τέσσερις θεούς. Ύστερα από λίγο σηκώθηκα και τίναξα κάτω τα αγάλματα των θεών. Από εκεί που έπεσαν φύτρωσαν τέσσερα δέντρα. Τότε μπλε φλόγες αναπήδησαν από το δαχτυλίδι της φωτιάς και άρχισαν να καίνε το φύλλωμα των δέντρων. Βλέποντάς το αυτό είπα: «Αυτό πρέπει να σταματήσει. Πρέπει να μπω εγώ στη φωτιά για να μη καούν τα φύλλα». Και μπήκα στη φωτιά. Τα δέντρα χάθηκαν από μπροστά μου και το φλογισμένο δαχτυλίδι στέναζε μέχρι που έγινε μια τεράστια γαλάζια φλόγα που με σήκωσε ψηλά και με πήρε από τη γη».

Δεν είναι δυνατό να συλλάβουμε ολόκληρο το νόημα αυτού του οράματος, τουλάχιστον όμως ο αναγνώστης θα αναγνωρίσει την ιδέα ενός «**κεντρικού σημείου**», που το φτάνει κανείς ύστερα από προσπάθεια και τόλμη και θα παρατηρήσει ότι το «**τετράγωνο**» και ο «**κύκλος**» είναι σημαντικά στοιχεία.

Ένα πιο αφηρημένο όραμα είναι το «**κοσμικό ρολόι**», που περιέγραψε ένας νεαρός διανοούμενος, που είχε απευθυνθεί στον Γιούνγκ για μια σοβαρή νεύρωση. Το ενδιαφέρον σημείο είναι πως ο νεαρός αυτός, είδε τον Γιούνγκ μόνο σε μια σύντομη συνάντηση, μετά απ' την οποία κατέγραφε τα όνειρά του και τις οπτικές του εμπειρίες. Επίμενε μήνες κάτω από την παρακολούθηση μιας μαθήτριας του Γιούνγκ - μιας γιατρού που τότε άρχιζε και συνέχιζε μετά, τις παρατηρήσεις του μόνος του, για άλλους τρεις μήνες. Έτσι, η περίπτωση της επίδρασης του Γιούνγκ πάνω στο υλικό που κατέγραψε, μειώνεται στο ελάχιστο.

Το όραμα είναι ως εξής:

«Υπάρχει ένας κάθετος κι ένας οριζόντιος κύκλος που έχουν το ίδιο κέντρο.... Το στηρίζει το μαύρο πουλί. Ο κάθετος κύκλος είναι ένας μπλε

δίσκος με λευκό περίγυρο, μοιρασμένος σε $4 \times 8 = 32$ μέρη. Ένας δείκτης περιστρέφεται πάνω της. Ο οριζόντιος κύκλος αποτελείται από τέσσερα χρώματα. Πάνω του στέκονται τέσσερα ανθρωπάκια με εκκρεμές και γύρω του στέκεται το (χρυσό) δαχτυλίδι».

Το όραμα αυτό έδωσε στον άρρωστο, το αίσθημα μιας υπέρτατης αρμονίας και ο Γιούνγκ το βρήκε τόσο ενδιαφέρον που το μελέτησε αναλυτικά.

Ο συμβολισμός της «μαντάλα» μπορεί, όμως, να είναι απλούστερος και λιγότερο δραματικός απ' αυτά τα δύο παραδείγματα, μπορεί να είναι ένα όνειρο μιας τετράγωνης πλατείας με ένα συντριβάνι στη μέση και ανθρώπους που περπατάνε γύρω στο συντριβάνι, ένας τετράγωνος κήπος με ένα στρογγυλό παρτέρι στη μέση ή κάτι εξίσου καθημερινό, μπορεί νάχει μια τέτοια σημασία, αν και η εντύπωση που κάνει σ' αυτόν που το βλέπει μπορεί να μην είναι τόσο έντονη.

Ο Γιούνγκ διαπίστωσε, πως η εμπειρία που βρίσκει την τελική της έκφραση στο σχήμα της «μαντάλα» χαρακτηρίζει τους ανθρώπους που δεν είναι πια ικανοί να προβάλουν τη θεϊκή εικόνα - δηλαδή να βρουν το Θεό κάπου έξω απ' αυτούς - κι επομένως βρίσκονται σε κίνδυνο «διόγκωσης». Τα στρογγυλά ή τετράγωνα περιγράμματα φαίνεται να ενεργούν σαν μαγικά προστατευτικά τείχη, που προλαμβάνουν μια έκρηξη και αποσύνθεση, και προστατεύουν έναν εσωτερικό σκοπό. Υπάρχει μια ομοιότητα ανάμεσα σ' αυτά και τους ιερούς τόπους, που στα αρχαία χρόνια φτιάχνονταν για να προστατεύουν το Θεό, αλλά το ουσιαστικό στοιχείο της σύγχρονης «μαντάλα» είναι ότι σπάνια πια, περιέχει ένα Θεό στο κέντρο της, αλλά διάφορα σύμβολα ή ακόμα και κάποιο ανθρώπινο πλάσμα. Η σύγχρονη «μαντάλα» είναι, επομένως,

«μια αθέλητη εξομολόγηση μιας περίεργης ψυχικής κατάστασης. Δεν υπάρχει θεότητα στη «μαντάλα», ούτε υποταγή ή συμφιλίωση με μια θεότητα. Τη θέση της θεότητας φαίνεται να την έχει πάρει η ολική έννοια του Ανθρώπου».

Φρίντα Φόρνταμ

Αρχική σελίδα: www.innerwork.gr/jung/jung.html